

Отже, в цілому, спираючись на концепції «індивідуалізованого суспільства» З.Баумана та «суспільства ризику» У.Бека, можна зробити **висновок**, що індивідуалізація соціальних практик – це спільна індивідуалізація індивідів у межах інституційних нормативних засад і вимог розвитку новітніх суспільств індустріального та постіндустріального типу.. В умовах високодиференційованого суспільства, в якому автономізуються сфери суспільного буття, індивідуалізація постає як інтеграція індивіда з певною сферою суспільного буття, в межах якої індивід виконує певні функції покладені на нього соціальними інститутами. Таким чином, введені у науковий обіг соціологічні метафори «індивідуалізоване суспільство» З.Баумана та «суспільство ризику» У.Бека загалом сприяють розкриттю змісту поняття «індивідуалізація соціальних практик», яке може слугувати важливим пізнавальним інструментом відображення не лише суто персональної, але й спільної (колективної) індивідуалізації багатьох індивідів у межах чітко визначених і заданих інституціональних норм і вимог. Це дає можливість прогнозувати виникнення соціальних конфліктів на основі зростаючої індивідуалізації з метою запобігання актуалізації негативних соціальних ситуацій та подій, пов'язаних з індивідуалізацією соціальних практик в індустріальних та постіндустріальних суспільствах.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Индивидуализированное общество / Зигмунт Бауман // Центр исслед. постиндустр. о-ва, журн. «Свободная мысль». – М., Логос, 2002. – 390 с.
2. Бауман З. Свобода / Зигмунт Бауман // Библиотека Фонда «Либеральная миссия». – Москва: Новое издательство, 2006. – 132 с.
3. Beck U. The brave new world of work / U. Beck. – Oxford: Blackwell, 2000. – 202 p.
4. Beck U. Power in the Global Age / U. Beck. – Cambridge: Polity Press, 2005. – 365 p.
5. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / Ульрих Бек. – М., Прогресс-Традиция, 2000. – 384 с.
6. Beck U. Work risk society / U. Beck. – Cambridge: Polity Press, 1999. – 184 p.
7. Beck U., Beck-Gernsheim E. Individualization / U. Beck. – London: Sage, 2002. – 221 p.

Отримано 10.07.2014 р.

УДК 316.0

Олевич М.І. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, аспірант

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВЕБЕРІВСЬКОЇ ТИПОЛОГІЇ ЛЕГІТИМНОГО ПОРЯДКУ

В статті дається характеристика типології легітимного соціального порядку Макса Вебера, а також розглядається пізнавальний потенціал даної типології. Аргументовано, що легітимність соціального порядку виступає одним із найважливіших індикаторів формування та розвитку громадянського суспільства та держави

Ключові слова: *легітимність, соціальний порядок, легітимний соціальний порядок, класифікація легітимності, типологія легітимності*

В статтє даєтєя характеристика типології легитимного соціального порядку Макса Вебера, а такжє рассматриваетєя познаватльний потенциал данної типології. Аргументировано, что легитимность социального порядка выступает одним из ключевых индикаторов формирования и развития гражданского общества и государства.

***Ключевые слова:** легитимность, социальный порядок, легитимный социальный порядок, классификация легитимности, типология легитимности*

The article presents analytical approach to understanding of the Max Weber's typology of legitimacy of the social order. Legitimacy of the social order is the the basic indicator of the constitution and development of civil society and single nation-state.

***Keywords:** Legitimacy; social order; legitimacy of the social order; classification of legitimacy; typology of legitimacy*

Актуальність теми. Однією з найбільш актуальних проблем сьогодення є питання легітимності соціального порядку. Цікавість вчених до цієї теми продиктована перш за все різкими структурними, економічними, політичними і соціальними змінами, котрі проходять в колишніх країнах соціалізму, які після десятиліть соціального експерименту повертаються до основ сучасного суспільства, відновлюючи його традиційні структури. В результаті краху комунізму цілі наукові напрямки отримали можливість стати об'єктом серйозних досліджень. Одним з таких об'єктів є легітимність соціального порядку.

Дослідження легітимності соціального порядку поступово набирає дедалі більшої науково-практичної актуальності. До причин, через які вчені звернули увагу на проблему легітимності, можна віднести вагомі зміни у сприйнятті існуючого соціального порядку суспільством та особистістю, зміни у системі державотворення, глобалізаційні процеси, зняття обмежень на проведення досліджень з даної проблематики, проблематика громадянського суспільства та інші фактори.

Проблема легітимності соціального порядку за часів правління радянської влади мала номінальне значення і не піддавалася детальному вивченню. В радянській державі влада була народною і формувалася народом, тому їй не потрібні були додаткові методи визнання і підтримки.

Інтерес до проблем легітимного соціального порядку появляється у періоди активних політичних трансформацій, суспільно-політичної невизначеності та кризи влади, а також падіння рівня довіри до держави та його інституцій. Тому перш за все дослідження легітимності соціального порядку спрямовані на встановлення та усунення причин кризи легітимності та делегітимації. Вони містили практичні рекомендації, методики і технології подолання кризових явищ, які пов'язані з проблемою легітимності соціального порядку.

Для України дана проблема сьогодні є особливо актуальною. Враховуючи сучасне суспільно-політичне становище України, то найбільш гостро стоїть питання довіри до влади. Дуже важливим є не плутати два поняття: «легальність» і «легітимність». Оскільки «легальність» - це поняття, перш за все, юридичне. Воно співвідноситься з визнанням, підтримкою того чи іншого явища, інституту, органу, «державної дії» права. Легальність є досить стійкою величиною, оскільки залежить від юридичних факторів (наявності конституції чи її відсутності, демократичні, недостатньо демократичні чи зовсім недемократичні способи прийняття конституції, яка оформлює владу, яка відповідає міжнародним стандартам прав людини і т. д.). Наприклад, влада сьогоднішнього президента України та уряду є легальною, оскільки вони були обрані у відповідності з

законом і при виконанні своїх обов'язків опираються на закон. А от з легітимністю справи значно важчі. Коли говорять про легітимність соціального порядку, то виникає ряд суперечностей. Існуючий соціальний порядок може бути нелегітимним залишаючись при цьому легальним. І як ми бачимо з останніх подій в Україні, то існуючий порядок частково втрачає свою легітимність.

Отже, для сучасного українського суспільства зазначена проблема легітимності соціального порядку є надзвичайно актуальною. Тому для забезпечення стабільності та ефективності соціального порядку в Україні існує гостра потреба встановлення та обґрунтування причин кризи легітимності соціального порядку, яка є сьогодні. А також розробка нових методик та технологій для успішного усунення даної проблеми.

До аналізу легітимності соціального порядку у своїх наукових працях зверталася велика кількість відомих вчених: М. Вебер, Т. Парсонс, Д. Істон, С. Ліпсет, Р. Арон, Х. Аренд, К. Левіс, П. Ловенталь, Р. Беркер, Н. Луман, Г. Алмонд, С. Верба, І. Пакульські, С. П. Хантингтон, Р. Дарендорф і це далеко не повний список всіх тих, хто звертав свою увагу на проблему легітимності. Звичайно, кожен із них досліджував легітимність соціального порядку з різної точки зору: хтось основну увагу приділяв вивченню інституціональної легітимності, когось більше цікавила легітимність державної влади, а були і ті, хто намагався аналізувати економічні, соціальні, політико-культурні, ідеологічні фактори, які впливають на процес становлення і розвиток легітимності окремих політичних режимів тощо.

Вітчизняні дослідники також зверталися до проблеми легітимності соціального порядку. Серед них потрібно відзначити праці О. Білого, С. Рябова, Є Бистрицького, О. Висоцького, а серед російських можна згадати А.-Н. З. Дібірова, В. Чіркїна, О. Шаброва, О. Фетисова. Дослідження проведені на тему легітимності соціального порядку українськими та російськими вченими мають свої особливості, які пояснюються відсутністю концептуальної цілісності та термінологічної вивіреності. Науковий та практичний інтерес до даної проблеми з'явився у нашому суспільстві тільки в останні роки, після того як суспільство збагатилося досвідом переживання радикальної кризи системи. В результаті краху комунізму і суттєвої деформації соціального порядку громадяни прийшли до висновку, що необхідно радикально обновлювати всю систему. Свій відбиток на дослідження легітимності соціального порядку залишила і відсутність традиції аналізу та вимірювання легітимності в попередні періоди вітчизняної історії.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень з даної проблематики дозволяє зробити висновки про те, що вони не містять цілісного та комплексного аналізу проблеми легітимності соціального порядку. Одна з основних проблем полягає у відсутності єдиної точки зору щодо класифікації типів легітимності соціального порядку. Вивчення питання про види легітимності (класифікації) та її типи (типології) займає особливе місце в розумінні однієї з найважливіших категорій – легітимність соціального порядку, яка виступає індикатором громадянського суспільства і держави в цілому. Звичайно, з теоретико-методологічної точки зору потрібно розмежовувати класифікації та типології легітимності соціального порядку. Типологія є особливим видом класифікації і допускає існування таких явищ, які не відповідають жодному із виділених

критеріїв класифікації. Типологія перевершує класифікацію своєю універсальністю і є першопочатковою операцією будь-якої класифікації [9, с. 5].

Одним з перших, хто запропонував типологію легітимності соціального порядку був відомий німецький вчений Макс Вебер. Але сам вчений звертає увагу на той факт, що типи легітимного соціального порядку, які він виділяє це тільки ідеальні типи, які в реальному житті в чистому вигляді зустрічаються тільки у виняткових випадках. Веберівської типологія не зовсім достатнього для вивчення стану сучасного соціального порядку, головним чином тому, що способи реалізації владних повноважень сьогодні істотно відрізняються від застосовуваних на початку ХХ століття, а харизматичних лідерів взагалі не так уже і багато. Алексєєва Т. зазначає, що загальноживане поняття «харизма» стосовно популярного політика не має того сакрального акценту про який говорив Макса Вебера [1, с. 111].

Метою даної статті є характеристика типології легітимного соціального порядку Макса Вебера та характеристика її пізнавального потенціалу.

Ідейні корені дослідження питання легітимності соціального порядку закладено в філософсько-соціологічній традиції. Можна виділити *три основні типи підходів* в рамках яких розглядається дана проблема:

- **суб'єктивістський:** тут мова йде про пошук джерел індивідуальної віри в легітимність існуючого соціального порядку. Легітимація дає індивіду знання того, чим є ті чи інші речі (когнітивний елемент) і чому він має вчиняти так, а не інакше (нормативний елемент). Джерелом легітимності може виступати харизма, традиція, яка пов'язана, перш за все, з релігійною мораллю, легальне встановлення (М. Вебер), а ступінь виправдання залежить від пізнавального рівня. Основою легітимності соціального порядку можуть виступати релігійні та філософські системи, а також міфи на ранніх стадіях розвитку суспільства.

- **об'єктивістський:** необхідність відповіді на питання, як легітимізується нормативний порядок суспільства. Стверджується, що джерелом легітимності соціального порядку є норми, які регулюють взаємовідносини в суспільстві, накладаючи обмеження на дії окремих індивідів. Таким чином, сенс, норми і цінності мають бути вироблені поза індивідами і нав'язані їм зверху соціальними інститутами.

- **комунікативний:** конструює нормативну модель логіки аргументування, яка виводиться з аналізу процесу комунікації. Віра в легітимність переводиться на мову, яка потім дозволяє шляхом переговорів перевірити цю віру [4].

Як уже зазначалося вище, першим хто звернувся до проблеми легітимності соціального порядку був німецький вчений Макс Вебер. Свої ідеї легітимності порядку він виклав у трьох роботах. Перша, це ґрунтовна праця вченого, яка має назву «Господарство і суспільство» [5], яку тільки нещодавно повністю переклали українською мовою. Друга та третя, це статті «Поняття легітимного порядку» та «Типи легітимного порядку», які можна знайти в збірнику праць Вебера [6]. Свою теорію легітимності соціального порядку вчений розробляв в рамках суб'єктивістського підходу.

Соціальним порядком для Вебера є певна інтегрована сукупність індивідуальних дій, якщо їх значущість зовнішньо гарантована можливістю того, що будь-яке відхилення наштовхнеться на (відносно) загальне і практично відчутне несхвалення [6, с. 640]. По-друге, найважливішим джерелом

соціального порядку у своїй роботі вчений називає право, якщо порядок зовнішньо гарантований можливістю (морального або фізичного) примусу, який здійснюється особливою групою людей, в безпосередні функції яких входить охорона порядку або передбачення його дії посередництвом застосування сили [6, с. 640].

Легітимний соціальний порядок визначається характером мотивацій тих, хто йому підкоряється і є необхідною умовою стабільного функціонування суспільства. Згідно теорії Вебера в рамках суспільних відносин значущий соціальний порядок – це не просто однаковість соціальної поведінки. Він відзначав, що зміст соціальних відносин називається легітимним соціальним порядком в тих випадках, коли поведінка індивідів орієнтована на їх уявлення про існування правових максимумів легітимного соціального порядку. Можливість такої орієнтації була Вебером названа значущістю такого порядку [5, с. 636-637]. Про значущість правового порядку потрібно говорити, «коли фактична орієнтація на ці максимуми відбувається хоча б частково (тобто в тій мірі, в якій вона може відігравати практичну роль) тому, що вони вважаються значущими для поведінки індивідів, тобто є обов'язковими для них або є взірцем» [5, с. 637].

Іншими словами, легітимність соціального порядку не може обмежуватися самим фактом застосування влади, вона потребує віри в її законність. Влада стає пануванням тоді коли вона розцінюється людьми як легітимна. При цьому Вебер стверджує: «Легітимність соціального порядку може бути гарантована тільки внутрішньо, а саме: 1) чисто афективно: емоційною відданістю; 2) ціннісно-раціонально: вірою в абсолютну значущість порядку в якості вираження найвищих непорушних цінностей (моральних, естетичних або якихось інших); 3) релігійно: вірою в залежність блага і спасіння від збереження даного порядку» [6, с. 639].

Провівши аналіз та дослідження легітимності соціального порядку Макс Вебер вперше розробляє типологію і виділяє **три ідеальні типи порядку**.

Раціонально-легальний соціальний порядок: ґрунтується на вірі у легальність встановлених порядків і права давати розпорядження з боку тих, хто покликаний ними здійснювати панування [5, с. 186]. Це порядок, який затверджений правом, базується на записаному і затвердженому законі, підкріплений певними засобами примусу. Законним цей порядок визнаний членами суспільства та його структурами, такий порядок вважається правильним. Він є ціннісно-обґрунтованим. До того часу, поки порядок вважається ціннісно-обґрунтованим він отримує підтримку з боку членів суспільства. Але в будь-якому суспільстві, де соціальний порядок вважається законним існують люди, які готові його порушувати та налаштовані на боротьбу з таким порядком.

Традиційний соціальний порядок: ґрунтується на повсякденній вірі у святість здавна діючих традицій і в легітимність тих, хто визнаний ними авторитетом [5, с. 186]. Це порядок, що має за свою основу традиції та освячений часом і авторитетом предків. Найбільш чітко такий тип соціального порядку виражений в звичаєвому праві – в звичаях і моралі – до того часу, поки вони не записані. В момент коли звичаєве право кодифікується звичаї перетворюються на закони. Традиційний соціальний порядок характерний для монархій. За своєю мотивацією він дуже схожий з відносинами у патріархальній сім'ї, які базуються на беззаперечній покорі старшим і на особистому, неофіційному характері

взаємовідносин між главою сім'ї та її членами. Такий порядок відрізняється міцністю завдяки інституту успадкування влади монарха, яке підкріплює авторитет держави багатовіковими традиціями шанування влади. Вірність правителю та підтримка з боку його послідовників передається від одного покоління до іншого.

Харизматичний соціальний порядок: ґрунтується на надзвичайній відданості святості чи героїчній силі, чи зразковості якоїсь особи і відкритим чи створеним нею порядком [5, с.186]. Це порядок, при якому, по суті, відсутні всі об'єктивно установлені закони. Носієм харизматичного соціального порядку є людина, яка обдарована сильними лідерськими якостями, а якщо говорити поняттями, які використовує Вебер, то це людина, яка має харизму. Така людина пропонує людям той чи інший спосіб поведінки і вони її слухають. Харизматичний соціальний порядок ґрунтується на відданості людині, яка наділена певною вищою містичною силою. Сталін, Ленін, Ганді – приклади харизматичних лідерів. Найчастіше харизматична влада з'являється в періоди революційних змін, коли нова влада не може поклатися на авторитет традицій або авторитет закону. Адже тільки що було скинуто законну владу, а нових традицій ще не створили. Тому доводиться вдаватися до возвеличення особи вождя. Це явище в науковій літературі називається культом особистості.

Таблиця 1 - Типи соціального легітимного порядку (Макс Вебер)

Типи соціального легітимного порядку	Легальний	Традиційний	Харизматичний
Джерело легітимності	Делегування на основі принципу більшості	Традиція	Довіра харизматичному лідеру
Форма легітимності	Віра в коректність наказаної системи норм	Віра у встановлений порядок речей	Афектна або емоційна віра в екстраординарні якості харизматичного лідера
Тип адміністративного персоналу	Бюрократія	Персонал, особисто залежний від системи	Оточення харизматичного лідера, або всі посадові особи, віддані йому персонально
Тип правової системи	Інструментально-раціональний закон	Традиційний закон	Той, що володарює нав'язує або модифікує закон на свій розсуд

Більш стійкими типами легітимності соціального порядку можна вважати традиційний (заснований на традиціях, звичаях, на звичці дотримуватися встановленого ходу речей) та раціонально-легальний (заснований на раціонально зрозумілому інтересі, на управлінні за допомогою формальних законів). Менш стійким є харизматичний тип легітимності соціального порядку. Це можна пояснити тим, що даний тип заснований на емоційних, особистих відносинах між вождем та масами, завжди пов'язаний з особистими якостями харизматичного лідера, який постійно повинен доводити і підтримувати свою

харизму (якщо втрачається довіра до лідера, то влада падає). Крім того, харизматичний тип легітимності соціального порядку пов'язаний з складною процедурою передачі влади (такому ж харизматичному лідеру, а їх не так багато). Не випадково після смерті харизматичного лідера, як правило, починалася жорстока боротьба за владу (так було в період після смерті Петра I, такою була боротьба і за політичне лідерство в СРСР після смерті Сталіна).

Отже, Вебер визначає легітимність «як визнання влади підлеглими, їх добровільна згода їй підкорятися», а також виділяє три ідеальні чисті типи легітимного соціального порядку – законний, традиційний, харизматичний. Крім того, традиційний та харизматичний типи легітимного соціального порядку Веберу потрібні були для того, щоб показати відмінності того типу соціального порядку, який був у сучасному для нього європейському суспільстві. Але деякі сучасні вчені вважають, що «веберівські ідеальні типи позбавлені внутрішньої динаміки, енергії розвитку, об'ємних структур і зв'язків з іншими сферами масової свідомості і поведінки» [16, с. 169]. М. Доган стверджує, що типологія Вебера «стала анахронізмом, так як влада в дуже не багатьох державах побудована на традиції, з іншого боку, харизматичний феномен стає надзвичайно не частим... Тому доводиться майже всі країни... розподіляти в рамках третього раціонально-легального типу легітимного соціального порядку, змішуючи при цьому їх чисельні різновиди» [7, с. 150]. З таким твердженнями погоджується і певне число інших вчених. На сьогодні типологія легітимного соціального порядку, яка розроблена Максом Вебером має в основному історико-пізнавальне значення. Але і сьогодні вона залишається джерелом творчої наснаги для багатьох сучасних вчених.

Відомий американський вчений Девід Істон створив свою типологію легітимності соціального порядку. Він, опираючись на модель Вебера, створив свою власну, але поставив її на нову основу і зробив більш придатною для аналізу масових процесів [11, с. 50].

Д. Істон визначив легітимність соціального порядку як відповідність власним моральним принципам індивіда, за якої його відчуття «справедливого» збігаються із відчуттям «справедливого» в політичному світі [10, с. 321]. Істон запропонував іншу типологізацію легітимності і виділив ідеологічну, структурну і персональну.

Ідеологічна легітимність – підкорення владі є реалізацією власних переконань, її основа – цінності і норми політичного режиму [11, с. 51]. Ідеологія та практична діяльність може бути джерелом цього типу легітимності. Критерій – користь для суспільства, що досягається завдяки легітимованій ідеології.

Структурна легітимність – позитивне ставлення до структури розподілення ролей, її ефективності та норм політичного режиму; ґрунтується на переконанні в цінності структури і норм режиму, вірі в корисність системи, яка склалася [11, с. 51]. Норми повинні визнавати право суспільства на формування цих норм, зокрема через інститут виборів. Саме норми структурної легітимності повинні визначати шляхи та способи досягнення влади. Багато дослідників вважає, що саме структурна легітимність має бути синонімом правової політики [2].

Персональна легітимність – позитивне відношення до якостей особи, яка займає політичну посаду; в її основі – віра в обґрунтованість становища владних осіб [11, с. 51]. Особисте ставлення людей до осіб, що здійснюють владу є

джерелом легітимності даного типу. На думку Д. Істона, саме люди, які задіяні в державному апараті надають владі людського обличчя, вкладають в неї свою особистість, свій стиль.

З усього вище зазначено можна зробити висновок, що структурна легітимність соціального порядку в розумінні Д. Істона є дуже схожою на легально-раціональну легітимність соціального порядку в розумінні М. Вебера. А також можна провести паралель між персональною легітимністю Істона і харизматичною легітимністю Вебера.

Як типологія Макса Вебера, так і типологія Девіда Істона є важливими для характеристики та аналізу легітимного соціального порядку. Д. Бетхем зробив спробу об'єднати ці дві концепції. В результаті він дійшов висновку, що легітимація соціального порядку відбувається на трьох рівнях: перший з них утворює правила отримання і відправлення влади. Другий рівень це переконання тих, хто керує та тих, ким керують, які стосуються функціонування політичної системи. Третій рівень – це активна згода тих, ким керують, яка виражається в конкретних політичних діях. Про повну легітимність можна говорити тільки тоді, коли виникає зв'язок між змістом правил політичної гри, їх позитивної оцінки [3].

Та Девід Істон не єдиний вчений, який у своїх працях опирався на ідеї Макса Вебера про легітимний соціальний порядок. Так, С. Ліпсет визначає легітимність, ґрунтуючись на працях М. Вебера, як здатність системи підтримувати віру населення і соціальних груп у те, що наявні політичні інститути найбільше відповідають наявному суспільству, та пов'язує легітимність із ціннісною динамічним розвитком соціальних інститутів [18, с. 64]. І хоча С. Ліпсет розмежовує ефективність та легітимність, розглядає їх у тісному взаємозв'язку: ефективність має інструментальний характер, а легітимність – оцінний [18, с. 68].

С. Ліпсет, досліджуючи проблеми легітимності, виділив певні її рівні, в основі яких лежать, на нашу думку, ідеологія, право та мораль як універсальні регулятори суспільної поведінки, що виступають як джерела легітимності. На думку С. Ліпсета, на основі вказаних джерел можна виділити три рівні легітимності:

- *ідеологічний*, що визначає ціннісне зміцнення позицій влади;
- *правовий*, який нормативно закріплює панівне становище політичної еліти;
- *етичний*, на якому влада зміцнюється за допомогою психологічної відповідності образу своїй діяльності традиційним уявленням населення [18].

Про те, що веберівська типологія легітимного соціального порядку є недостатньою для характеристики сучасних режимів пише і Алексеева Т. А. вона стверджує: «... два з трьох веберівських типів легітимності соціального порядку на даний час майже пусті, а третій – раціонально-легальний – може бути віднесено, з багатьма упуцненнями, тільки приблизно до 40 держав з 160 існуючи на карті світу. Іншими словами, веберівська типологія потребує розвитку як «по горизонталі», так і «по вертикалі». «По горизонталі», до демократичного типу легітимності» [1, с. 144]. Так відомим вченим Д. Хелдом була значно розширена типологія легітимності соціального порядку. У своїх роботі «Моделі демократії» [17] він говорить про сім типів:

- згода під загрозою насильства, коли люди підтримують існуючий порядок, побоюючись погроз з її боку аж до загрози їх безпеці;
- легітимність в силу традиції;

- легітимність, що ґрунтується на апатії населення, що свідчить про байдужість населення до стилю та форм правління, які склалися;
- прагматична підтримка, коли довіра висловлюється владі в обмін на обіцянку про надання тих чи інших соціальних благ;
- інструментальна легітимність (згода, оскільки даний режим може бути інструментом реалізації ідей загального блага);
- нормативна згода, яка передбачає збіг політичних принципів, які розділяють населення і влада;
- ідеальна нормативна згода, яка передбачає повний збіг існуючих в суспільстві принципів [14, с. 194-195].

Сам вчений зазначає, що в якості справжньої легітимності соціального порядку можна розглядати тільки нормативну згоду та ідеальну нормативну згоду. Пояснюється це тим, що тільки у цих двох випадках в повному сенсі можна дослідити підтримку з боку населення. Разом з тим, Хелд говорить про те, що такі ситуації зустрічаються дуже рідко. Ідеальна нормативна згода – це продукт, швидше, уяви, а в реальності зустріти такий тип легітимності неможливо.

А от відомий іспанський політолог Л. С. Саністебан вважає, що запропонована Максом Вебера типологія легітимності соціального порядку утворює «магічну формулу», на якій ґрунтуються відносини влади і підкорення в будь-якій політичній системі [13, с. 16]. Згідно теорії Саністебана, Вебер дає не історичний опис, а концептуальну конструкцію типологічного характеру. Іншими словами, він не претендує на опис принципів легітимності соціального порядку в кожній історично розвиненій політичній системі, а намагається звести їх різноманітність до трьох основних принципів: традиції, легальності та харизми [15, с. 133].

Француз М. Доган стверджує, що типологія М. Вебера є важливим аспектом його теорії і заслуговує на емпіричну перевірку [7, с. 147]. В ході аналізу типології легітимності соціального порядку Вебера Доган виділяє чотири різновиди раціонально-легальної легітимності: плюралістичні демократії, які визнаються більшістю громадян як легітимні; авторитарно-бюрократичні режими, де основних прав та свобод дотримуються тільки частково; диктаторські (деспотичні або тоталітарні) режими, які не підтримуються більшістю; режими, відносно яких не існує ні визнання, ні неприйняття тих, кому належить влада [7, с. 150]. Доган вважає, що більшість соціальних порядків позбавлені легітимності і не можуть бути включені в веберівську типологію, яка в певному роді є застарілою.

Висновки: 1. Веберівська концепція легітимності соціального порядку неодноразово піддавалася критиці. Хоча потрібно звернути увагу на той факт, що ця критика не завжди була достатньо «адресною». Сам Вебер дуже часто говорив про ідеалістичний характер своєї типології та використовував поняття легітимності в різних контекстах. Важливим є не буквально дотримання її форми, а виявлення тих творчих інтенцій, які вона містить. Але не зважаючи на це, вона і сьогодні не втрачає свого позитивного наукового значення та широко використовується в якості методологічного орієнтиру для дослідження легітимності. 2. Критикують концепт Макса Вебера з різних причин. В методологічному плані говорять про умовність трьох виділених типів легітимності соціального порядку та про те, що дану типологію досить важко застосувати для

аналізу сучасного стану легітимності. Також акцентується увага на однобічності трактування процесу легітимності. 3. Не дивлячись на всю критику, яка була спрямована на концепцію легітимності соціального порядку Макса Вебера не можна недооцінювати її історико-пізнавальне значення. Адже саме типологія Вебера стала підґрунтям для наступних типологій, які були розроблені такими відомими вченими як Д. Істон, С. Ліпсет, Д. Хелд, М. Доган, Л. Саністебаном. Тому дуже важливим є вивчення, переосмислення та доопрацювання творчого доробку Макса Вебера, щоб мати змогу адаптувати його напрацювання для характеристики сучасних реалій суспільного життя. І крім цього, зробити діалог між науковцям більш простим та зрозумілим. 4. Концепція легітимності соціального порядку Макса Вебера займає парадоксальну позицію в сучасній соціологічній науці. З одного боку, вона вважається основною моделлю для емпіричних досліджень легітимності, а з іншого – вона зіштовхнулася з майже всезагальною критикою в сучасній науці.

Список використаних джерел

1. Алексеева Т. А. Легитимность власти в переходный период. // Т.А.Алексеева/ Куда идет Россия. Общее и особенное в современном развитии. – М., 1997. – С. 142-148
2. Ачкасов В. А., Елисеев С. М., Ланцов С. А. Легитимация власти в постсоциалистическом российском обществе. /В. А. Ачкасов/ - М.: Аспект Пресс, 1996. – 127 с.
3. Ачкасов В. А. Политология: Учебник для вузов/ Под. ред. В. А.Ачкасова, В. А. Гуторова / В.А.Ачкасов/ - М.: Высш. обр., 2010. – 692 с.
4. Борзунова Е. А. Легитимность власти в политической социологии: Автореферат. - 1998– Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/legitimnost-vlasti-kak-obekt-politicheskoi-sotsiologii-ponyatie-issledovatel'skie-podkhody>.
5. Вебер М. Государство і суспільство: Нариси з соціології розуміння/ Макс Вебер/ пер. з нім. М. Кушнір. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2012. – 1112 с.
6. Вебер М. Понятие легитимного порядка / Макс Вебер / Вебер М.Избранные произведения. – М.: Прогрес, 1990. – С. 636-643
7. Доган М. Легитимность режимов и кризис доверия. // М. Доган /Социс – 1994. -№6.–С. 147-156
8. Завершинкий К. Ф. Легитимность: генезис, становление и развитие концепта. // К.Ф.Завершинкий / ПОЛИС – 2001. - №2. – С. 113-132
9. Зайцева Г. А. Класификация и типология легитимности государственной власти. // Г.А.Зайцева / Актуальные проблемы российского права – 2009. - №13. – С. 4-15
10. Истон Д. Категории системного анализа политики / Д. Истон // Политология: хрестоматія. [сост. М. А. Василик, М. С. Вершинин]. – М.: Гамарики, 1999. – С. 319-331
11. Кокарев К. П. Концептуализация «легитимности» в новом институционализме. // К.П.Кокарев / Политическая наука – 2009. - №3. – С. 39-55
12. Радченко О. О. Генезис проблемы легітимності державної влади від античності до наших днів. // О. О. Радченко / Держава та регіони – 2012. - №4. – С. 76-81
13. Саністебан Л. С. Основы политической науки / Л. С. Саністебан /пер. с испан. В.Л.Заболотного. – М.: МП «Владан», 1992. – 124 с.
14. Цибулевская Е. А., Анкудинова К. А. Природа легитимности власти в дискурсе переходного типа социальности. // Е. А. Цибулевская / Известия Томского политехнического университета – 2005. - №1. – С. 194-199
15. Цокур Є. Г. Легітимність політичної влади: джерела, особливості, перспективи: Монографія. // Є. Г. Цокур/ - К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 330 с.
16. Шпакова Р. П. Легитимность и демократия/уроки Вебера// Р.П.Шпакова/Полис–1994. -№2.–С. 169-174
17. Held D. Models of Democracy. - Polity and Stanford University Press, 1987. - xii + 321 pp.
18. Lipset S. M. Political Man. The Social Bases of Politics / S. M. Lipset. – Baltimore: The Johns Hopkins O. P., 1988. – 586 p.

Отримано 22.08.2014 р.